2.10.2026

Prosessit-osasto

Digi- ja väestötietoviraston lausunto hallintovaliokunnalle

Asia: HE 106/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain muuttamisesta

Yleistä

Digi- ja väestötietovirasto kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Digi- ja väestötietovirasto pitää hallituksen esityksen tavoitteita kannatettavina. Esitys tukee julkisen hallinnon digitalisaatiota, palvelujen saatavuuden parantamista sekä tekoälyn hallittua hyödyntämistä viranomaisneuvonnassa. Ehdotettu sääntely luo nykyistä selkeämmän oikeudellisen perustan automaattisen neuvonnan kehittämiselle ja käyttöönotolle viranomaisissa. Virasto pitää erityisen tärkeänä sitä, että sääntely mahdollistaa uusien teknologioiden hyödyntämisen samalla, kun asiakkaiden oikeusturva, yhdenvertaisuus ja hyvän hallinnon vaatimukset turvataan.

DVV katsoo kuitenkin, että jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää erityistä huomiota virkavastuun ennakoitavuuteen, tietosuoja-asetuksen 22 artiklaan liittyviin tulkintakysymyksiin sekä siihen, ettei sääntely käytännössä muodostu esteeksi tekoälyavusteisen neuvonnan käyttöönotolle viranomaisissa.

Virkamiehelle kohdistuvien seuraamusten ennakointi

DVV pitää kannatettavana hallituksen esityksen uudessa 6 b pykälässä omaksuttua virkavastuun kohdentamista automaattisen neuvonnan laadun ja syrjimättömyyden valvontaan. DVV katsoo, että dokumentointivelvollisuus näiden ja muiden neuvonnan tarjoajalle määrättyjen velvollisuuksien osalta on tarkoituksenmukaisin tapa toteuttaa perustuslaissa turvattu virkavastuu.

DVV toteaa, että tällä hetkellä virkamieheen kohdistuvasta vastuusta ja tälle aiheutuvista seuraamuksista ei luonnollisestikaan ole olemassa minkäänlaista oikeuskäytäntöä. Hallituksen esityksessä on todettu, että 6 b pykälässä annettujen velvoitteiden rikkominen saattaisi johtaa rikoslain 40 luvussa mainittujen rikosten tunnusmerkistöjen täyttymiseen ja näistä johtuviin seuraamuksiin sekä vahingonkorvausvastuun realisoitumiseen.

DVV huomauttaa, että oikeuskäytännön puuttumisen ja rikoslain seuraamusasteikon laajan skaalan ja valtionhallinnon asiakkaille tulevaisuudessa tarjottavan tekoälyavusteisen neuvonnan uutuuden vuoksi vastuullisiksi virkamiehiksi valittujen henkilöiden ei ole yksinkertaista arvioida sitä, millaiseksi heidän vastuunsa saattaa muodostua mahdollisessa ongelmatilanteessa. Myös rikoslaissa tarkoitetun tuottamuksellisuuden ja sen suuruuden arviointi on tässä täysin uudenlaisessa toimintakentässä hankalaa arvioida.

Vielä mahdollisen rikosoikeudellisen vastuun toteutumistakin vaikeammin ennakoitavissa on vastuunalaisen virkamiehen vahingonkorvausvelvollisuuden realisoituminen ja erityisesti mahdollisen korvauksen suuruus. DVV ymmärtää hallituksen esityksessä otetun kannan siitä, että digipalvelulain uudistuksen yhteydessä ei haluta säätää erikseen vahingonkorvausvastuusta sääntelykehikon pirstaloitumisen vaaran vuoksi. Lisäksi valtionhallinnon käyttämän tekoälyavusteisen neuvonnan käyttötapaukset saattavat vaihdella merkittävästi, mikä luonnollisesti aiheuttaa suurta vaihtelua mahdollisen vahingonkorvauksen määrään tilanteessa, jossa vahingon voidaan katsoa aiheutuneen digipalvelulain uusien 6 a ja b pykälien sisältämien velvoitteiden laiminlyömisestä

Esityksessä on todettu, että ”ehdotettu sääntely kokonaisuutena pyrkiikin osaltaan rajoittamaan tilanteita, joissa neuvonnan virheestä aiheutuisi vakavia vaikutuksia tai vahinkoja”. Tämä on tavoitteena ymmärrettävä, mutta valtionhallinnon toimijoiden vastuualueiden moninaisuus sekä tehtävien laajuus huomioiden kenties

epärealistinen tavoite. Tekoälyn käyttöä neuvonnassa harkitsevat viranomaistahot haluavat mitä todennäköisimmin myös itse välttää kyseisenlaiset tilanteet, mutta valtionhallinnon asiakkaiden kirjavat tarpeet sekä syyt neuvonnan hakemiseen viranomaiselta voivat johtaa olosuhteisiin, joissa puutteellinen neuvonta aiheuttaa asiakkaalle esimerkiksi sellaista haittaa, jota viranomaistahon on voinut olla haasteellista ennakoida. Tekoälyavusteisen neuvonnan ydinluonteeseen kuuluu lisäksi sen merkittävä määrällinen ja ajallinen skaalautuvuus, minkä vuoksi esimerkiksi laiminlyönnit pykälien 6 a ja 6 b sisältämien velvoitteiden osalta saattavat johtaa yksittäisten asiakkaiden yhteensä kärsimän vahingon huomattavaan määrään, mikäli velvoitteen laiminlyönnin voidaan katsoa suoraan johtaneen neuvonnan sisällön virheeseen.

Edellä esitetyistä syistä DVV katsoo, että 6 a ja 6 b §:n mukaisten velvoitteiden laiminlyöntiin liittyviä virka-vastuu- ja vahingonkorvausvastuukysymyksiä tulisi täsmentää hallituksen esityksessä. Vastuun ennakoitavuus on keskeinen edellytys sille, että viranomaiset uskaltavat ottaa tekoälyavusteista neuvontaa käyttöön hallituksen esityksellä tavoitellussa laajuudessa. Mikäli vastuun sisältö ja mahdolliset seuraamukset jäävät käytännössä epäselviksi, ne voivat muodostua sääntelyn tavoitteiden toteutumista rajoittavaksi tekijäksi.

Tietosuoja-asetuksen 22 artikla ja automaattinen yksittäispäätös

Kuten hallituksen esityksessäkin on todettu, tietosuoja-asetuksen 22 artiklan tarkoittaman automaattisen yksittäispäätöksen ei tarvitse olla muodollisesti hallintopäätös, vaan vakavat vaikutukset rekisteröidylle riittävät tekemään automaatiolla annetusta neuvonnasta asetuksen tarkoittaman yksittäispäätöksen. Ehdotuksessa on todettu myös, että siinä ei ehdoteta sääntelyä automatisoiduista yksittäispäätöksistä ja niitä koskevista suojatoimista yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklan edellyttämällä tavalla, vaan viranomaisen tulee huolehtia siitä, ettei automaattisesti annettu neuvonta muodostu tietosuoja-asetuksen tarkoittamaksi automaattiseksi yksittäispäätökseksi, ellei kyseessä ole hallintolain 8 b luvussa tarkoitettu ennalta määrättyihin käsittelysääntöihin perustuva asian automaattinen ratkaiseminen. Asiaa on perusteltu ainakin osittain lainsäädäntöhankkeeseen ja siihen liitännäiseen selvitystyöhön liittyvien resurssien riittämättömyydellä.

DVV katsoo, että on olemassa perusteltu riski siitä, että tietosuoja-asetuksen 22 artiklan edellyttämän sääntelyn puuttuminen aiheuttaa hyvin pian uuden pullonkaulan tekoälyavusteisen neuvonnan tehokkaalle hyödyntämiselle. Ongelmaksi muodostunee erityisesti se, että tietosuoja-asetuksen tarkoittaman automaattisen yksittäispäätöksen määritelmässä keskeisen ”vakavan vaikutuksen” voidaan katsoa tarkoittavan rekisteröidyn tilanteesta sekä viranomaisen toimintakentästä riippuen hyvin laajaa kirjoa erilaisia vaikutuksia. Viranomaisen näkökulmasta annetulla neuvolla saattaa olla rekisteröidylle sellaisia ennakoimattomia seurauksia, joita sen on haastavaa kohtuudella ottaa huomioon neuvontatyökalun käytön suunnitteluvaiheessa. Euroopan tietosuojaneuvoston (EDPB) edeltäjä, eli ns. 29 artiklan mukainen tietosuojaryhmä (WP29), on maininnut esimerkkinä ”vakavista vaikutuksista” vaikutukset henkilön taloudellisiin olosuhteisiin.

DVV katsoo, että viranomaisen antamilla neuvoilla saattaa olla useassa eri tilanteessa vaikutuksia henkilön taloudellisiin olosuhteisiin viranomaisesta ja henkilön neuvonnan tarpeesta riippuen. DVV toteaa, että usean viranomaisen osalta tietosuoja-asetuksen 22 artiklan tarkoittaman automaattisen yksittäispäätöksen vaatiman kansallisen lainsäädännön puuttuminen saattaa johtaa siihen, että tekoälyavusteista neuvontaa ei uskalleta ottaa käyttöön siinä laajuudessa, jossa sitä kenties toivottaisiin hyödynnettävän. Nyt käynnissä olevassa lainsäädännön muutostyössä tämä haaste pystyttäisiin sääntelyllä ratkomaan huomattavasti pienemmällä määrällä resursseja kuin koko viranomaiskentällä tulee kulumaan sen arvioinnissa, saattaako tekoälyn asiakkaalle antama yksittäinen neuvo muodostua tietosuoja-asetuksen tarkoittamaksi automaattiseksi yksittäispäätökseksi.

Torkkel Ari 91164457X
Allekirjoittaja Torkkel Ari 91164457X
Päivämäärä: 26-10-04

Ari Torkkel
Lakiasiainjohtaja